חֹפֶשׁ הַבִּטּוּי

דמוקרטיה מבוססת על תרבות של דיבור ושכנוע. המילה פרלמנט לקוחה מהצרפתית העתיקה parler – לדבר. ניתן לומר שדיבור הוא נשמת אפה של הדמוקרטיה. משום חשיבותו הדרמטית של הדיבור והביטוי, הרי ש**חופש הדיבור והביטוי** מהווה למעשה תנאי הכרחי לקיומה של דמוקרטיה. עקרון **חופש הביטוי** הוא הרחבה של עקרון חופש הדיבור, והוא נכלל בתוך הזכויות הטבעיות המגיעות לכל אדם באשר הוא אדם. חופש הביטוי נחשב למימוש של חופש הדעה והמצפון, שטעמם ניטל אם נשללת האפשרות לבטא אותם. בחופש הביטוי נכללים גם דיבור, כתיבה, צילום, הסרטה, וכל דרך תקשורת אחרת; "כל אדם זכאי לחירות הדעה והביטוי, לרבות החירות להחזיק בדעות ללא כל הפרעה, לבקש ידיעות ודעות, ולקבלן ולמסרן בכל הדרכים וללא סייגי גבולות" (מתוך 'ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם').

בהקשר של חופש הביטוי, מוכרת האימרה המפורסמת המיוחסת לפילוסוף הצרפתי וולטר: "אינני מסכים למילה מדבריך, אך אהיה מוכן להיהרג על זכותך לומר אותם".

למרות שחופש הביטוי נחשב לאחת מזכויות האדם הבסיסיות, הוא לרוב מוגבל באמצעות חקיקה (למעשה החירות היחידה שאינה מוגבלת היא חירות המחשבה והדעה). במדינה דמוקרטית, גבולותיו של חופש הביטוי נתונים בוויכוח מתמיד. דוגמה להגבלה של חופש הביטוי במדינת ישראל היא חוק איסור לשון הרע (1965), וכן החוקים האוסרים ביטויי גזענות או השמעת תאוריות היסטוריות כמו הכחשת השואה.

חופש הביטוי הוא גם הכלי החשוב ביותר המגן על עצמאותה של התקשורת. תקשורת עצמאית שאינה משרתת את השלטון אלא מבקרת אותו וחושפת את ליקוייו וחולשותיו (של השלטון) היא מסימני ההיכר של המדינות הדמוקרטיות.

מהי חשיבותו של חופש הביטוי לחברה דמוקרטית? ומהם גבולותיו?

בשיעור שלפניכם נדון בשאלות אלו ובשאלות נוספות.

פעילות פתיחה

במדינת ישראל שהיא מדינה דמוקרטית ישנו חופש ביטוי שמאפשר לעיתונים לכתוב לדווח ולהתבטא מבלי לחשוב מה רוצה השלטון שיכתבו.

לפניכם שתי כותרות עיתונים:

קראו את הכותרות ונסו ל"שכתב" (לכתוב מחדש) את כותרות העיתון אילו נכתבו בעיתון המופיע במדינה שאין בה חופש ביטוי והשלטון הוא הקובע מה יתפרסם ובאיזה אופן.

[ניתן כמובן להביא גם סוגיות אחרות שיש בהן ביקורת על הממשלה שפורסמו בעיתונות]

לאחר שכל הקבוצות סיימו בקשו מחלק מהן לקרוא את הכותרות שניסחו.

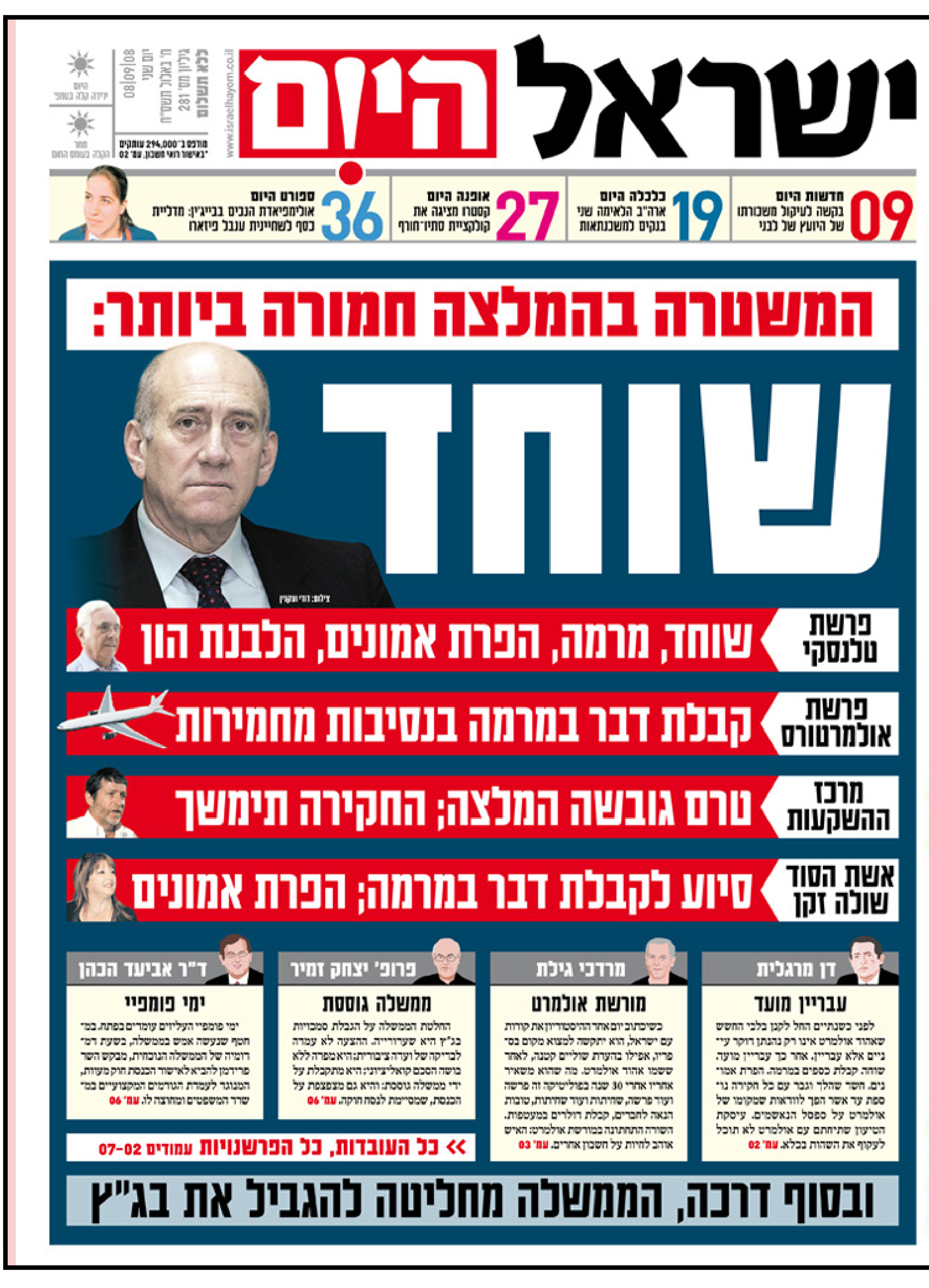

ישראל היום

09 חדשות היום – בקשה לעיקול משכורתו של היועץ של לבני

19 כלכלה היום – ארה"ב הלאימה שני בנקים למשכנתאות

27 אופנה היום – קסטרו מציגה את קולקציית סתיו־חורף

36 ספורט היום – אולימפיאדת הנכים בבייג'ין: מדליית כסף לשחיינית ענבל פיזארו

המשטרה בהמלצה חמורה ביותר:

שוחד

פרשת טלנסקי – שוחד, מרמה, הפרת אמונים, הלבנת הון

פרשת אולמרטורס – קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות

מרכז ההשקעות – טרם גובשה המלצה; החקירה תימשך

אשת הסוד שולה זקן – סיוע לקבלת דבר במרמה; הפרת אמונים

דן מרגלית – עבריין מועד

מרדכי גילת – מורשת אולמרט

פרופ' יצחק זמיר – ממשלה גוססת

ד"ר אביעד הכהן – ימי פומפיי

» כל העובדות, כל הפרשנויות עמודים 07-02

ובסוף דרכה, הממשלה מחליטה להגביל את בג"ץ

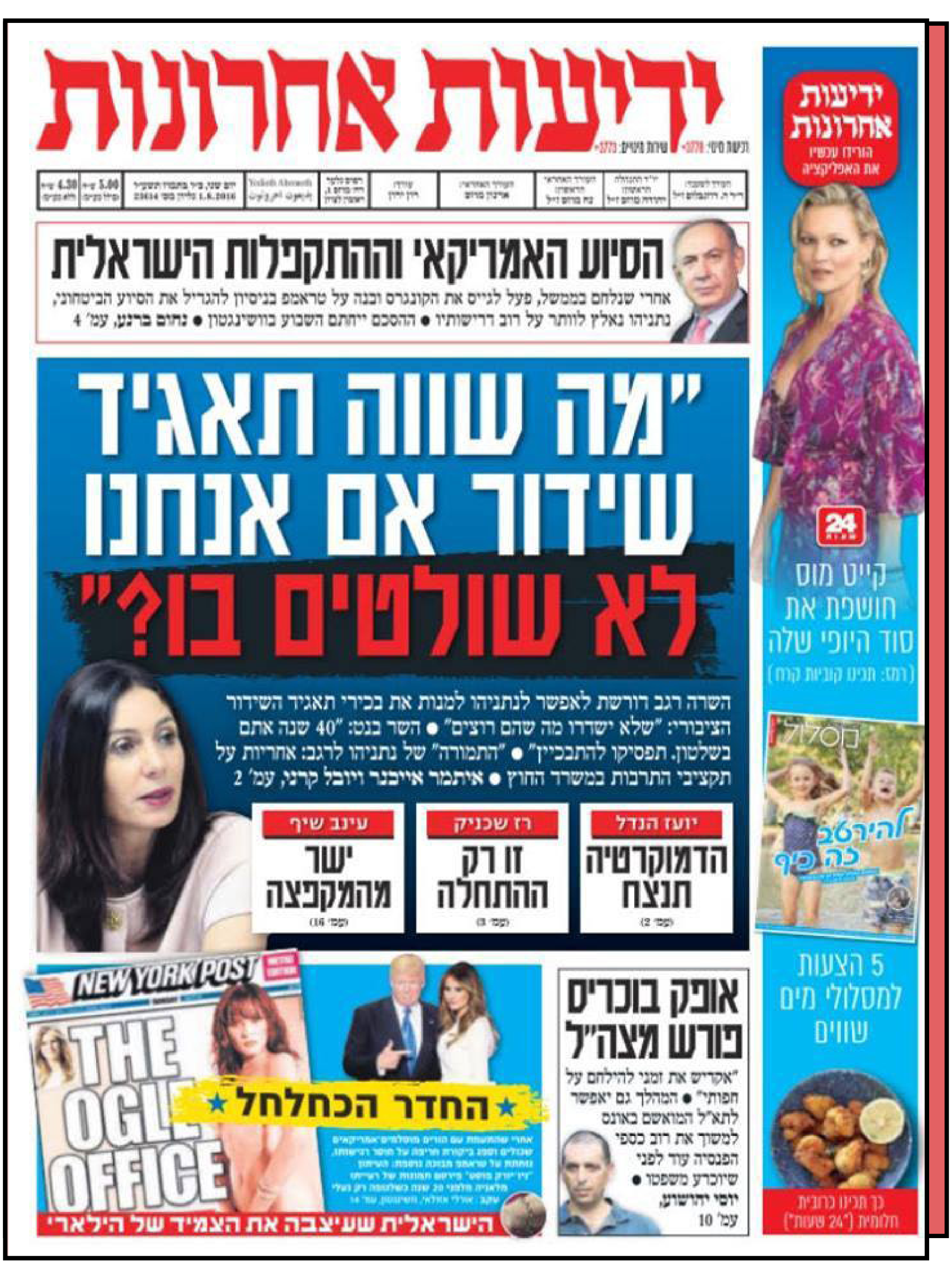

ידיעות אחרונות

הסיוע האמריקאי וההתקפלות הישראלית

"מה שווה תאגיד שידור אם אנחנו לא שולטים בו?"

יועז הנדל – הדמוקרטיה תנצח

רז שכניק – זו רק ההתחלה

עינב שיף – ישר מהמקפצה

אופק בוכרים פורש מצה"ל

החדר הכחלחל

הישראלית שעיצבה את הצמיד של הילארי

קייט מוס חושפת את סוד היופי שלה

5 הצעות למסלולי מים שווים

שאלות לדיון:

- מדוע עלול השלטון להעדיף שהתקשורת תהיה כפופה לו? מדוע מצב כזה (שליטת הממשלה בתקשורת) מהווה סכנה לדמוקרטיה?
- מדוע חופש התקשורת חיוני לקיומה של דמוקרטיה?
- מה המחיר של חופש ביטוי למדינה ללכידות החברתית? האם הייתם מעדיפים לחיות במדינה שבה התקשורת אוהדת יותר את השלטון וביקורתית פחות כלפיו?

הזמנה לבית מדרש

יוּמַת נָא אֶת הָאִישׁ הַזֶּה!

במורשת ההיסטורית של עם ישראל נמצאים הספרים המפוארים ומעוררי ההשראה של הנביאים בתנ"ך. רבים מהנביאים ביקרו קשות ורבות את השלטון, נרדפו על ידיו ונאבקו בו. אחד הנביאים הבולטים שחי בתקופה קשה, ערב חורבן בית ראשון ולאחריו, הוא הנביא ירמיהו. ירמיהו נרדף, הוכה, עונה ונאסר על כי סירב להבליג ולשתוק לנוכח המציאות שראה סביבו.

לפניכם סיפור מתוך ספר ירמיהו המתרחש בשעה שהבבלים (האימפריה החזקה בעולם באותו הזמן) צרו על ירושלים, בירתה של ממלכת יהודה המורדת בבבלים. בירושלים הנצורה שלט המלך צדקיהו. הכוהנים, השרים, נביאי השקר, והעם קראו למלך שלא להיכנע לבבלים ולכרות ברית עם האימפריה המצרית כנגד הבבלים. בניגוד לכל אלה, עמד ירמיהו וקרא למלך להיכנע לבבלים ולהציל את ירושלים. תוך כדי המלחמה המתמשכת קרא ירמיהו לכניעה! לקריאה זו התנגדו הכוהנים והשרים, כפי שמופיע בתחילת הקטע שלהלן:

> וַיִּשְׁמַע שְׁפַטְיָה בֶן מַתָּן וּגְדַלְיָהוּ בֶּן פַּשְׁחוּר וְיוּכַל בֶּן שֶׁלֶמְיָהוּ וּפַשְׁחוּר בֶּן מַלְכִּיָּה אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִרְמְיָהוּ מְדַבֵּר אֶל כָּל הָעָם לֵאמֹר.
> כֹּה אָמַר ה': "הַיֹּשֵׁב בָּעִיר הַזֹּאת, יָמוּת בַּחֶרֶב בָּרָעָב וּבַדָּבֶר.
> וְהַיֹּצֵא אֶל הַכַּשְׂדִּים – וְחָיָה, וְהָיְתָה לּוֹ נַפְשׁוֹ לְשָׁלָל וָחָי".
> כֹּה אָמַר ה': "הִנָּתֹן תִּנָּתֵן הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל וּלְכָדָהּ".
> וַיֹּאמְרוּ הַשָּׂרִים אֶל הַמֶּלֶךְ: "יוּמַת נָא אֶת הָאִישׁ הַזֶּה!
> כִּי עַל כֵּן הוּא מְרַפֵּא אֶת יְדֵי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַנִּשְׁאָרִים בָּעִיר הַזֹּאת,
> וְאֵת יְדֵי כָל הָעָם לְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה.
> כִּי הָאִישׁ הַזֶּה אֵינֶנּוּ דֹרֵשׁ לְשָׁלוֹם לָעָם הַזֶּה כִּי אִם לְרָעָה!"
> וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ: הִנֵּה הוּא בְּיֶדְכֶם כִּי אֵין הַמֶּלֶךְ יוּכַל אֶתְכֶם דָּבָר.
> וַיִּקְחוּ אֶת יִרְמְיָהוּ וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר מַלְכִּיָּהוּ בֶן הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בַּחֲצַר הַמַּטָּרָה.
> וַיְשַׁלְּחוּ אֶת יִרְמְיָהוּ בַּחֲבָלִים.
> וּבַבּוֹר אֵין מַיִם כִּי אִם טִיט,
> וַיִּטְבַּע יִרְמְיָהוּ בַּטִּיט.
>
> ירמיהו לח, א–ו

וּבַדָּבֶר – במגפה, מחלה. **הַכַּשְׂדִּים** – הבבלים. **וְהָיְתָה לּוֹ נַפְשׁוֹ לְשָׁלָל** – ינצל, יחיה. **וּלְכָדָהּ** – תפס אותה, הכניע את העיר. **מְרַפֵּא** – מחליש. **אֵינֶנּוּ דֹרֵשׁ לְשָׁלוֹם** – אינו מבקש את טובת (העיר). **כִּי אֵין הַמֶּלֶךְ יוּכַל אֶתְכֶם דָּבָר** – המלך לא יעשה לכם דבר, לא ימנע מכם. **בַּחֲצַר הַמַּטָּרָה** – בבית הכלא.

שאלות לדיון:

- במה מבקש לשכנע ירמיהו את העם? מהי טענתו?
- מה טוענים השרים כנגד ירמיהו?
- מה היה גורלו של ירמיהו?

בהמשך הפרק מצילים את ירמיהו ממוות, מושכים ומחלצים אותו מהטיט והבוץ אך משאירים אותו עצור בכלא (חצר המטרה). כעבור זמן מה שולח המלך צדקיהו להביא את ירמיהו אליו ומתנהלת ביניהם השיחה הבאה:

> וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ, וַיִּקַּח אֶת יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא אֵלָיו אֶל מָבוֹא הַשְּׁלִישִׁי אֲשֶׁר בְּבֵית ה'.
> וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל יִרְמְיָהוּ: "שֹׁאֵל אֲנִי אֹתְךָ דָּבָר אַל תְּכַחֵד מִמֶּנִּי דָּבָר".
> וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל צִדְקִיָּהוּ: "כִּי אַגִּיד לְךָ הֲלוֹא הָמֵת תְּמִיתֵנִי וְכִי אִיעָצְךָ לֹא תִשְׁמַע אֵלָי"
> וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ אֶל יִרְמְיָהוּ בַּסֵּתֶר לֵאמֹר: "חַי ה' אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת אִם אֲמִיתֶךָ וְאִם אֶתֶּנְךָ בְּיַד הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר מְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ".
> וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֶל צִדְקִיָּהוּ: "כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל;
> אִם יָצֹא תֵצֵא אֶל שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל,
> וְחָיְתָה נַפְשֶׁךָ וְהָעִיר הַזֹּאת לֹא תִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ,
> וְחָיִתָה אַתָּה וּבֵיתֶךָ.
> וְאִם לֹא תֵצֵא אֶל שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל,
> וְנִתְּנָה הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד הַכַּשְׂדִּים וּשְׂרָפוּהָ בָּאֵשׁ
> וְאַתָּה לֹא תִמָּלֵט מִיָּדָם".
> וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ אֶל יִרְמְיָהוּ: "אֲנִי דֹאֵג אֶת הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר נָפְלוּ אֶל הַכַּשְׂדִּים פֶּן יִתְּנוּ אֹתִי בְּיָדָם וְהִתְעַלְּלוּ בִי".
> וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ: "לֹא יִתֵּנוּ.
> שְׁמַע נָא בְּקוֹל ה' לַאֲשֶׁר אֲנִי דֹּבֵר אֵלֶיךָ,
> וְיִיטַב לְךָ, וּתְחִי נַפְשֶׁךָ.
> וְאִם מָאֵן אַתָּה לָצֵאת [...] כִּי בְיַד מֶלֶךְ בָּבֶל תִּתָּפֵשׂ וְאֶת הָעִיר הַזֹּאת תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ".
>
> ירמיהו לח, יד–כא

אֶל מָבוֹא הַשְּׁלִישִׁי – הכניסה השלישית, מקום מסוים בארמון המלך. **אַל תְּכַחֵד מִמֶּנִּי דָּבָר** – אל תסתיר ממני כלום. **כִּי אַגִּיד לְךָ הֲלוֹא הָמֵת תְּמִיתֵנִי וְכִי אִיעָצְךָ לֹא תִשְׁמַע אֵלָי** – אם אגלה לך הרי תהרוג אותי, ואם אייעץ לך לא תשמע בקולי, בעצתי. **חַי ה' את אֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת** – נשבע אני בה' שברא אותנו. **מְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ** – מחפשים להמית אותך. **וְחָיְתָה נַפְשֶׁךָ** – ותחיה, תינצל ממוות. **דֹאֵג אֶת הַיְּהוּדִים** – פוחד מהיהודים. **פֶּן יִתְּנוּ אֹתִי בְּיָדָם** – ימסרו אותי הבבלים בידי היהודים. **הִתְעַלְּלוּ בִי – יענו אותי. וְאִם מָאֵן אַתָּה לָצֵאת** – אם מסרב אתה להיכנע.

שאלות לדיון:

- הסבירו בלשונכם את הדיאלוג בין צדקיהו וירמיהו – מה שאל המלך ומה אמר ירמיהו?
- האם לדעתכם לירמיהו היה "חופש ביטוי"?
- האם כליאתו או השתקתו של ירמיהו מוצדקת בעיניכם?
- עצבו שתי כותרות עיתון המתארות את ההתרחשויות. כותרת אחת משקפת עיתון "חופשי" ואילו כותרת אחרת של עיתון היוצא לאור מטעם השלטונות.

בזכות חופש הביטוי

ג'ון סטיוארט מיל, פילוסוף אנגלי מהמאה ה־19, ניסח בספרו "על החירות" את חשיבותו הקריטית של חופש הביטוי לרווחת האנושות כולה, ואת האיסור על הגבלתו מאותן סיבות בדיוק – כלומר מניעת הטוב או האמת מעצמנו, מהאנושות כולה ואף מהדורות הבאים.

> אילו היו כל בני האדם מחזיקים בדעה אחת, ורק אחד היה מחזיק בדעה המתנגדת, גם אז לא היו הללו רשאים להשתיקו, כשם שלא היה אותו אחד רשאי להשתיק את שאר בני האדם אילו היה הדבר ביכולתו... השתקת דעה זו או אחרת גורמת רעה מיוחדת במינה, שעל ידי כך מקפחים את המין האנושי כולו: לא רק את הדור הקיים, אלא גם את הדורות שיבואו, ולא רק את המחזיקים באותה דעה, אלא גם את הכופרים בה. אם הדעה נכונה, כי אז שוללים מהם את ההזדמנות להחליף טעות באמת; ואם היא מוטעית, כי אז שוללים מהם טובת הנאה השקולה כמעט כנגד זו, כלומר, הכרת אמת בהירה יותר ותפיסת אמת ערה יותר, הנובעות מתוך התנגשות האמת בטעות.
>
> ג'ון סטיוארט מיל, על החירות, תרגם אריה סימון, תש"ם, עמ' 33–34

שאלות לדיון:

- בקטע המצוטט, מיל מציג את עמדתו הנחרצת על חיוניותו של חופש הביטוי. נסחו במילים שלכם את טענתו.
- האם אתם מסכימים לטענתו של מיל?
- אם הדעה ה"מושתקת" מוטעית – איזה נזק יכול להיגרם מהשתקתה?
- מדוע בני אדם מעדיפים פעמים רבות שלא לשמוע דעות המנוגדות לדעתם?
- לאור דברי מיל, מה היינו מפסידים אילו לא נשארו בידינו דברי הביקורת של ירמיהו ושאר הנביאים?

התקשורת וחופש הביטוי – "בג"ץ קול העם"

אחד המוקדים המועדים לחיכוך מתמיד וקבוע במדינות דמוקרטיות הוא ניגוד האינטרסים בין התקשורת לשלטון. התקשורת החופשית, שאחד מכינוייה הוא "המעצמה השביעית" המייחס לה כוח כמו של מעצמה, נוטה לבקר את השלטון ולחשוף עיוותים ושחיתויות. עצמאותה של התקשורת היא אחד המאפיינים של מדינות דמוקרטיות. במדינת ישראל, כמו במדינות דמוקרטיות נוספות, שורר מתח בין התקשורת לשלטון. כבר בשנותיה הראשונות של המדינה הגיע קונפליקט מובנה זה לפתחו של בית המשפט העליון, באירוע שכונה "בג"ץ קול העם". בג"ץ קול העם (בשמו המלא: בג"ץ 73/53 חברת קול העם נגד שר הפנים) הוא פסק דין משנת 1953 של בית המשפט העליון בשבתו כבג"ץ שנכתב על ידי השופט שמעון אגרנט.

תיאור האירוע: העיתונים "קול העם" ו"אל־איתיחאד" – הביטאונים (כתבי עת) של המפלגה הקומוניסטית הישראלית (מק"י) בעברית ובערבית – עתרו לבג"ץ נגד צו של שר הפנים שהורה על סגירתם לימים אחדים עקב מאמרי ביקורת על הממשלה שהופיעו בהם. השופט אגרנט קיבל את עתירות העיתונים, בהתבססו על מגילת העצמאות, ובפסק דין מנומק ביסס את חופש הביטוי כזכות עילאית במשפט החוקתי בישראל, וקבע בזאת לממשיכי דרכו מאז את הדרך שבה ניתן להגן על זכויות האזרח וחופש הביטוי, כאשר הם מתנגשים עם אינטרסים אחרים, נוגדים. בפסק הדין נקבע "מבחן הוודאות הקרובה", ולפיו כאשר חופש הביטוי מתנגש עם אינטרס מוגן אחר, ייסוג חופש הביטוי רק כאשר תתקיים ודאות קרובה לפגיעה ממשית ורצינית באינטרס האחר.

להלן ציטוט מתוך פסק הדין של השופט אגרנט:

> העיקרון של חופש הביטוי הוא עיקרון הקשור קשר אמיץ עם התהליך הדמוקרטי. במשטר אוטוקרטי נחשב המושל כאדם עליון וכמי שיודע, אפוא, מה טוב ומה רע בשביל נתיניו. על כן אסור לבקר בגלוי את מעשיו של המושל, ומי שחפץ להפנות את תשומת לבו לטעות זו או אחרת שטעה, חייב לעשות כן בדרך של פניה ישירה אליו ותוך הוכחת יחס של כבוד כלפיו. ואולם, בין אם שגה המושל ובין אם לא, אסור לכל אדם למתוח עליו דברי ביקורת בפרהסיה, הואיל ואלה עלולים לפגוע במרותו. [...] מאידך גיסא, במדינה של משטר דמוקרטי – הוא משטר 'רצון העם' – רואים את 'המושלים' כמורשים וכנציגים של העם שבחרם, אשר על כן רשאי הוא בכל עת להעביר את מעשיהם המדיניים תחת שבטו, אם כדי לגרום לתיקונם של מעשים אלה ולעשיית סידורים חדשים במדינה, ואם כדי להביא לפיטורם המידי של "המושלים" או להחלפתם באחרים בבוא מועד הבחירות".

שאלות לדיון:

- נסו לנסח בשפתכם את דברי השופט אגרנט.
- מיהו 'בעל הבית' במדינה דמוקרטית?
- מדוע חובתה של התקשורת היא לעם ולא לשלטון?
- האם לא נפגעת ונחלשת המדינה מכך ש'מרותו' של המושל נחלשת מהביקורת?

משימה:

להלן ציטוט מדברי השופט אגרנט ב"בג"ץ קול העם", שבו הוא מציג גם את הנימוקים להגבלת חופש הביטוי:

> הזכות לחופש הביטוי אין פירושה, כי אדם רשאי להשמיע או לפרסם בכתב, כדי שאחרים ישמעו או יקראו, את כל העולה על רוחו. יש להבחין בין חופש להפקרות. ... קיימים אינטרסים מסוימים התובעים, אף הם, הגנה ואשר למענם הכרחי לצמצם צמצום ידוע את חופש הביטוי. החשוב שבהם הוא האינטרס של ביטחון המדינה".

קיימו דיון בכיתה האם השופט אגרנט היה בעד חופש ביטוי לירמיהו או שהיה אומר כי יש להגביל את חופש הדיבור שלו? נמקו את הטענות לכאן ולכאן, ובסיום ערכו הצבעה בעד ונגד.

פעילות סיכום

בוויקיפדיה את הערך "דיסידנט". בחרו דמות אחת מהשמות הנמצאים שם וספרו ליושב לידכם על חייה ופועלה

בה שבגללה נכלא או הומת.

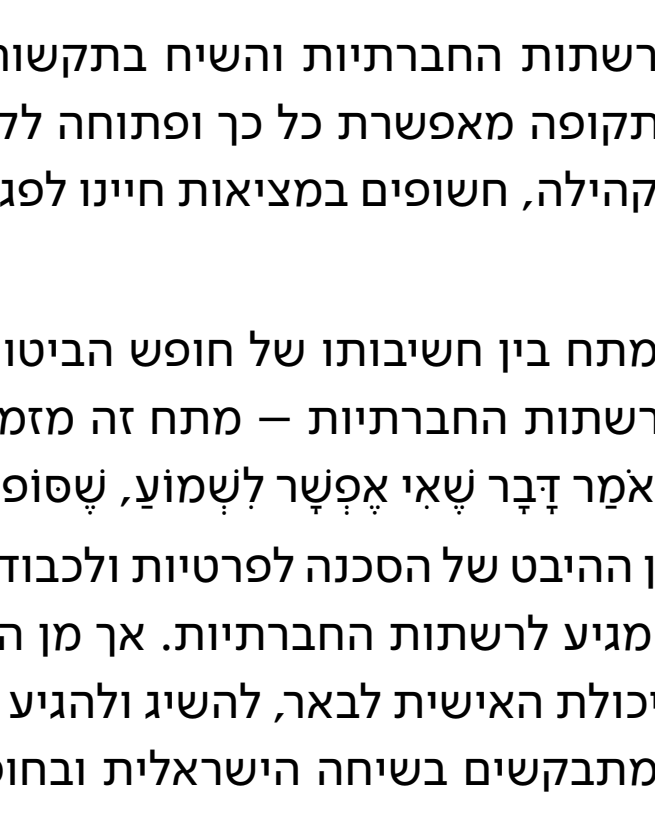

מאמר דעה

חופש הביטוי / יעל קרואל

נפש האדם מבקשת לבוא לידי ביטוי. נפש אדם, שביטויה חסום או מוגבל, אינה יכולה להיות כוח פועל ויוצר בעולם. לעולם אינה יכולה להיות חופשייה.

ביטוי הוא לא רק דרך דיבור. ביטוי יכול להופיע דרך הבעת פנים ומחוות הגוף, דרך שירה ומוזיקה, ציור, אומנות ועוד. למעשה חופש הביטוי הוא כל הדרכים שבהם נפש האדם מבטאה את עצמה ומאפשרת לכוחות הרצון והיצירה להופיע, להשפיע ולשנות את המציאות.

השפה והתרבות היהודית בנויות באופן עמוק על כוחות היצירה והביטוי. הכלי המשמעותי ליצירה היהודית הוא המדרש; "אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש" (תלמוד בבלי, מסכת חגיגה, דף ג, עמוד א)

לעולם בכל לימוד, בכל בירור הלכתי, מקומו של המדרש חיוני כדי לתת פשר ומשמעות חדשה לרבדים העמוקים והמסורתיים בתרבות שלנו. מכאן שאי אפשר גם לחידוש ללא מדרש, ללא שיחה חופשית ויצירתית המבקשת לומר דבר מה חדש מתוך חיבור עמוק למסורת העתיקה.

בהוויית החיים שלנו כיום, ובהיבטים הדמוקרטים שחופש הביטוי חיוני להם, הצורך של היחיד, של הקהילה, של הקבוצה, להישמע – מקבל משנה תוקף.

הרשתות החברתיות והשיח בתקשורת מניחים לפנינו אתגרים חדשים באשר לחופש הביטוי, השפעתו וגבולותיו. לכאורה, מעולם לא חיינו בתקופה מאפשרת כל כך ופתוחה לקולות היחיד והרבים להישמע. אך כמה סכנות ומורכבויות חופש זה מזמן לחברה שלנו! הפרט, הקבוצה, הקהילה, חשופים במציאות חיינו לפגיעה בחירויות הבסיסיות ביותר של האדם, דווקא בזכות עוצמת חופש הביטוי המתאפשרת כיום.

המתח בין חשיבותו של חופש הביטוי והיותו הכרחי לנפש האדם והחברה, לבין הסכנה האורבת מהביטוי החופשי וחסר המעצורים והגבולות ברשתות החברתיות – מתח זה מזמין אותנו לחזור לבית המדרש היהודי והדמוקרטי ולבקש את בירורו. במסכת אבות נאמר מפי הלל: "וְאַל תֹּאמַר דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁמוֹעַ, שֶׁסּוֹפוֹ לְהִשָּׁמַע" (פרק ב, משנה ה).

מן ההיבט של הסכנה לפרטיות ולכבוד האדם, נדרוש את הציטוט הזה לשלילה, כאזהרה מהחשיפה האינסופית המאיימת על כל גילוי פרטי ואישי שמגיע לרשתות החברתיות. אך מן ההיבט הפוזיטיבי, נוכל לדרוש את הציטוט הזה כמעודד אותנו להשמיע, לא להסס ולא לאבד את האמונה ביכולת האישית לבאר, להשיג ולהגיע לתובנה משמעותית בלימוד. בבית המדרש נכון לנו לחפש יחדיו בלימוד ובדיבור פתוח, את האיזון והעידון המתבקשים בשיחה הישראלית ובחופש הביטוי של כלל הקולות המתקיימים בה. חופש הביטוי הוא יסוד ומפתח לכינונה וביסוסה של חברה ישראלית ותרבות ישראלית, המאפשרות יצירה, מחאה, מחלוקת, ביקורת, הקשבה ודיבור של אמת.

יעל קרואל היא מנהלת אזור צפון בתוכנית בארי